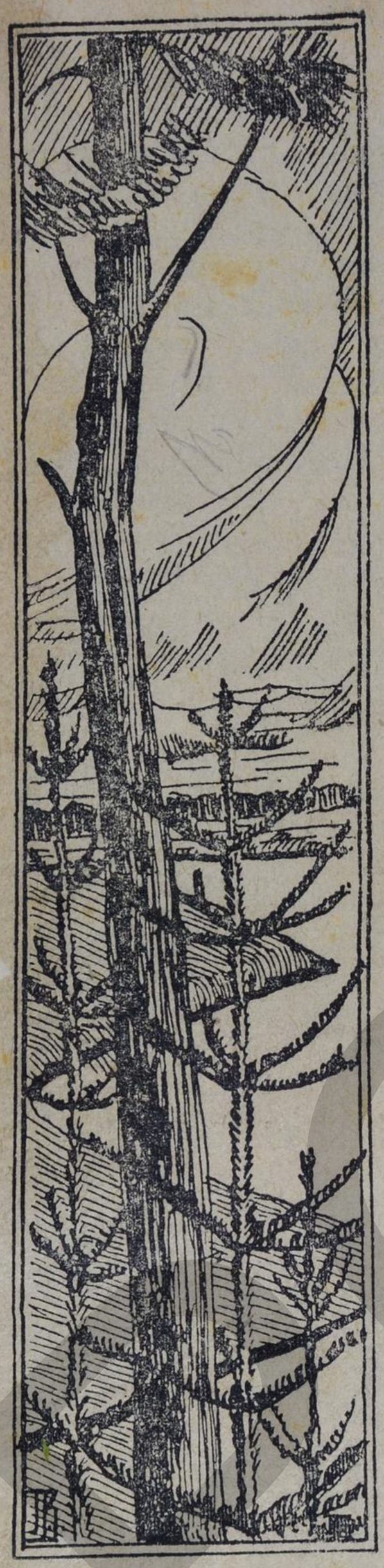

Наша школа.

Журавлі курликають в горі:
Добрий ранок, друзі-школярі!
Уставайте з ліжка.
Битая доріжка
Вам прослалась, друзі-школярі!

Ще роса виблискує в траві,
Ми в убрання одяглись нові,
Стрічечку в косичку,
Квіточку в петличку,
І гайда по росяній траві!

Чули! Чули! Дзвоник дзеленчить
Аж у серці з радості щемить.
Знову наша школа,
Знову сміх навколо,
Знову, знову дзвоник дзеленчит ,

Нас стрічає сторож у брилі,
Нас стрічають любі, вчителі, —
Як ви відпочили!
Як ви загоріли!
— Вітаємо вас, наші вчителі!

Ми за лавки сіли в ряд —
Тридцятеро хлопців і дівчат.
Всі мовчать, поважно,
Слухають уважно
Тридцятеро хлопців і дівчат!

В. Б.

ВСТАВАЙТЕ!

Годі вже спати вам заспані очі!
Інші часи настають —
Хмари розходяться темної ночі,
Знаю, не довго вже буть.
Сниться мені вже схід сонця ясного,
Чую вже слово живе:

Гайда вперед за-для діла святого!
Жде нас там щастя нове!
Щастя роботи, на спільному полі,
Праці, науки, знаття,
Щастя святої народної волі,
Щастя нового життя!

О. К.

ІД 11561/1

ПЕРШИЙ ДЕНЬ У ШКОЛІ

Сьогодні перший день у школі. Минули, мов сон, ті три місяці літнього відпочинку на селі. Сьогодні вранці мама одвела мене в городську школу Бареті і записала в третій клас. Я все ще думав про село і йшов нехотя. Скрізь вулицями йшли школярі, а в двох книгарнях повно було батьків та матерів, що купували ранці, зшитки й книжки. Перед школою набралось такого народу, що сторож з поліціянтом насилу вдержували людей, щоб не заступали двері. Біля дверей я почув, що хтось торкнув мене в плече. То був мій торішній учитель з другого класу, завсігди веселий, завсігди зі скудовченим рудим волоссям. Він сказав мені:— Так оце ми розсталися з тобою, Єнріко, навіки?

Це я й сам знав, а від його слів мені стало ще сумніше.

Насилу ввійшли в школу. Пані, пани, робітницькі жінки, робітники, офіцери, старі бабусі, наймички — кожне однією рукою держало за руку свого хлопця, а в другій руці в кожного було посвідчення про те, що хлопця переведено в старший клас. Людей повно було і в світлиці і на східцях; був такий гомін, мов у театрі. Мені було гарно стояти знов у цій великій світлиці нижнього поверху з дверима у всі сім класів, — три роки я проходив тут мало не щодня. Учительки ходили сюди й туди серед натовпу. Моя вчителька з старшого першого класу кивнула мені головою, стоячи на порозі в своєму класі і сказала: — Єнріко, цього року ти будеш на другому поверсі... не побачу тебе, навіть як проходитимеш, — та й подивилась на мене сумно.

Директора обступили жінки, дуже стурбовані, що не було вже місць їх синам. Мені здалося, що в директора борода стала сивішою, ніж була торік. А хлопці — товариші повиростали, потовщали.

На нижньому поверсі вже поділили дітей, кого куди. Там були такі хлоп'ята, з меншого першого класу, що не хотіли увіходити в клас і опинались, як ослята; доводилось тягти їх туди силоміць; але де-які втікали вже з парти; інші ж, бачучи, що їх батько чи мати йдуть додому, починали плакати і ті мусіли вертатися, щоб їх розважити, або забрати додому; вчительки аж за голову брались, не можучи дати собі ради з тими дітьми. Мого меншого брата взяли в клас до вчительки Делькаті, а мене до вчителя Пербоні — на другому поверсі.

У десять годин ми всі були вже в класі; п'ятдесят і чотирі, а з них тільки п'ятнадцятеро або шістнадцятеро з торішніх моїх товарищів; серед них і Деросі, що завсігди бере першу нагороду.

Якою тісною та сумною здалася мені школа, як я згадав про ліси та гори, серед яких прожив літо! Ще згадав я про свого торішнього вчителя з другого класу: він такий добрий був і все сміявся з нами, і такий маленький був, що здавався нашим товаришем, — і мені було шкода, що я вже його не побачу з його рудим розкудланим волоссям. Наш новий учитель високий, без бороди, з довгим сивим волоссям; на лобі в нього пряма зморшка; голос він має товстий; на всіх нас дивиться пильно, мов у душу заглядає; він ніколи не сміється. Я подумав: — Це перший день. А ще дев'ять місяців! Скільки ще треба вчитися, працювати, здавати екзамен!

І так мені схотілося, щоб при виході біля школи зустріла мене мама... Вона там справді була, і я кинувся поцілувати їй руку. Вона сказала мені: — „Не бійся, Єнріко!“ Будемо вчитися вдвох. І я вернувся додому веселий. Але немає вже мого торішнього вчителя з його добрим і веселим усміхом, і через те школа не здається такою гарною, як попереду.

Є. де Амічіс.

звольна боротьба наших предків

Історія України повна героїчних подій і самопосвяти зі сторони вірних її синів, якщо ходило про оборону незалежності й честі нашої землі. Вже у найдавніших часах бачимо ми яскраві образки боротьби наших славних предків зі всякими дикими ордами наїздників, які невпинно нападали на Україну, нищили її, грабували, а людей вбивали або забирали в полон. Вже тоді наші українські князі зрозуміли небезпеку безнастанних, нападів в якій знаходилась Україна головно з причини свого географічного положення, будучи не захищеною зі всіх сторін, природними границями. В цих війнах майже безперервних, гартувались сили наших предків; вони ставали страшними для своїх сусідів. Нашій молодій тоді ще Київській державі головні зусилля пришлось уділяти боротьбі з сусідами кочовниками Печенігами і Половцями, нападаючими все на київські землі. Землі тодішньої України не були однією централізованою державою, але були поділені на окремі князівства, на чолі яких стояли князі з своїми дружинами. В війнах з кочовниками наші предки показали особливу відвагу, мужність і об'єднання; уміння піддержати один другого в боях і жертвувати собою в тяжкі критичні хвилини.

Багато героїв знала в той час наша батьківщина. Імена їх дійшли й до наших часів. Таким був хоробрий полководець, київський князь Святослав Ігоревич, що княжив між 964—972 р. Про нього літописець каже, що він був хоробрий і вів многочисленні війни. Таким був галицько-волинський князь Роман про якого в літописі читаємо — „бився з поганами як лев, був сердитий як рись, губив їх як крокодил, проходив землю їх як орел, був хоробрий як тур".—

Попасти в полон у наших предків уважалось великим соромом. Один чужинець-сучасник описуючи історію війни київського князя Святослава з Візантійською імперією зазначує що ніхто з княжих воінів не попадався живим в полон. В безвихіднім положенні вони вбивають себе, вибираючи смерть, а не полон.

Наші предки уважали великим соромом відступати з поля бою. Перед боєм князя Святослава з греками, коли греки вчетверо перевищували княжу дружину, Святослав сказав своїм воїнам: — „Не посрамим землі нашої, але ляжемо тут кістьми; мертві не знають сорому; якщо побіжим, то сором ляже на нас. Не побіжим, але станемо міцно, я піду наперед вас; якщо згину, то думайте про себе" — тоді все військо закричало: — „Де твоя голова ляже, тут і ми свої голови положимо."—

В цьому бою завдяки відвазі й мужності нашого війська побіда була по нашій стороні.

Такі побіди були не рідкі. Наші полки були знані своєю мужністю і хоробрістю. В знаменитім поетичнім творі з того часу „Слово о полку Ігоревім", де виспівується війну князя Ігоря та інших Сіверських князів з Половцями в 1185 р. — характеризується воїнів князя Ігоря—Кирян: — „а мої ти Кияни — свідомі кметі: під трубами повиті, під шоломами взлеліяні, конець копія вскормлені, путі їм відомі, яруги їм знаємі, луки в них натянуті, колчони відкриті, шаблі відточені; самі скачуть, мов сірі вовки в полі, шукаючи собі честі, а князю слави"—

Те саме говорить автор „Слова о Полку Ігоревім" і про чернигівських воїнів, що одним своїм могучим криком заставляли ворогів втікати і вносили в їх ряди страх і сполошення. В 968 р. велике військо Печенігів окружило Київ. Князя Святослава не було тоді в Києві, він був в далекому поході. Голод і недостача води ще більше погіршували положення обложених київлян. Недалеко на другому березі Дніпра стояло невелике руське військо. Треба було повідомити це військо про тяжке положення київлян, це було одначе не легко, бо Печеніги зі всіх сторін оточували Київ. Тоді один юнак, який умів говорити мовою Печенігів перейшов через їх обоз, добрався до Дніпра і не дивлячись на те, що Печеніги стріляли до нього з луків — переплив на другий бік Дніпра

ПД. 11561/2

до свого війська. Там він розказав про положення київлян. Треба було визволяти своїх, але війська нашого було дуже мало. Тоді начальник цього війська Претич пустився на хитрощі. Наші воїни сіли в човни, голосно затрубили в труби і ринулись вперід. Люди в місті в відповідь їм підняли також великий крик. Печеніги думали, що це наступає сам князь Святослав і в сполошені побігли від Київа. В боях наші предки дуже часто виступали проти численно сильнішого ворога і перемагали його.

Так, наприклад, в 1068 р. військо чернигівців розбило зовсім під Сновським дванадцятитисячне військо Половців, не дивлячись на те, що чернигівці налічували в своїх рядах не більше трьох тисяч.

Безліч подібних геройських подвигів заповняє сторінки нашої історії. Такі подвиги говорять про гарячу любов наших предків до своєї рідної землі, про патріотизм, про почуття незалежності й свободи, які то прикмети є вроджені нашому українському народові. В хвилини тяжких переживань наші предки не тратили духа і своєї волі до остаточної перемоги над ворогами.

Г. К.

ПОДИВИСЬ!

Подивись! За зимою весна,
Виростають квітки з підснігів.
Вже всміхається доля ясна,
Уже годі цих сліз та жалів.
Подивись! Промінь нам засіяв,
Проганяє вже пітьму страшну,
І могучий співець заспівав
Вільну пісню для всіх голосну.

І нікого не май за мерця —
Оживають недужі раби!
Спалахнули розкуті серця,
Піднімаються руки слабі.
Повалилось ярмо з наших ший,
Розлетілось кайдання саме,
І на поклик наш дужий, гучний
Обізветься й каміння німе.

М. КОЗАК.

Читай і других заохочуй читати дитячий часопис
„ОРЛЕНЯ".

№1, 1947 р.

№ 1, XI. 1941 г.

Вісім відважних

ічень 1918 року. Україна прокинулась від тяжкого сну. Прийшла довгожданна воля. На вулицях міста лунали визвольні пісні, маячили жовто-блакитні прапори. Місто П. також переживало щасливі незабутні хвилини. Але пізніше для нього настали тяжкі неспокійні дні.

Одного разу вдерлися до міста червоні. На своєму шляху вони нищили все, мордували людей, а багато взяли в заложники. Прийшлось більш активним українцям іти в підпілля переховуватись, або й зовсім тікати з рідної землі.

В такому положенню опинився й Петро Остапенко, учитель П-ської школи. Він не міг спокійно дивитися на ті знущання й наругу, що принесли з собою большевики й постановив за всяку ціну стати в обороні своїх.

Треба було добре продумати плян і виконати його рішучо й відважно. Остапенко дістав коня й поїхав в сусіднє містечко, де жила його старенька мати. Вже зовсім смеркло, як він зупинив коня на старому цвинтарищі за містечком. Привя'зав коня до старої, спорохнілої верби. Земля ще не вкрилася снігом, але дув різкий холодний, пронизливий вітер, який гойдав гілля дерев пригнав їх до землі й гнав по небі великі білі хмари. З поза хмар вириnув ясний, повновидий місяць і залив своїм холодним сяйвом вулиці містечка, та сонні хати. По замерзлому шляху, брязкаючи зброєю, пройшов большевицький патруль. Як тільки червоноармійці зайшли за ріг хати, Остапенко крадучись, обережно підійшов до напів похилої хатини, що стояла на самому краю містечка. Він тихо збливився до вікна й легенько стукнув у віконницю. Матусю! — сказав Остапенко. — Це я. Заскрипів засув. Двері відчинилися. Мати закутана на спіх у хустку — з'явилася на порозі: — Петре!, Петре! — Тихо, мамо,—тихесенько промовив, озираючись, Остапенко. Він увійшов з матір'ю в сіни й прикрив за собою двері. Петре, сину мій рідний! — шепотіла зворушливо мати. — Батька, большевицькі кати, забрали. Багато наших забрали. Всіх на світанку розстріляють !Пан-отця нашого на майдані спалили, а родину його вивели за церкву й постріляли.

Остапенко міцно стиснув в обіймах свою матір.

— Де ж заложників тримають? — спитав він.

— В управлінні сидять. Ти сину певне голодний?

— Ні мамо, не голодний.

— Ти сам, чи ще хто з тобою?

— Ні, я один.

— Один?—скрикнула мати.

— Тихше, матусю, тихо.

— Тікай сину, тебе шукали, допитувались де ти. Тікай.

— Стрівайте, мамо, краще скажіть: скільки большевиків, приблизно, ввійшло в містечко?

— Казали люди, що чотири сотні. Тікай Петрусю. Тікай, голубе, поки живий.

— Зараз мамо піду. А скільки гармат червоні мають, не бачили?

— Здається що одну.

— А де саме? Певно коло управління?

— Так... коло ганку... Тікай сину, благаю тебе—тікай.

— Вже йду, мамо... А кулемети мають?

ТД 11561/3

— Казали що два.

— На майдані?

— Так. Та йди ж, Бога ради.

— Прощавайте, матусенько! Чекайте в гості!

— Остапенко нахилився й міцно поцілував матір в чоло й щоки. Тихо відхилив двері й обережно, крадучись, вийшов на вулицю.

Довго стояла на порозі матір опершись на одвірок, прислухаючись до дорогих кроків свого сина-одинака. Тихо засунула на засув двері й притиснувши обома руками серце, довго ще стояла в темних сінях, слухаючи, як неспокійно воно калатало в грудях.

Остапенко відв'язав коня й галопом помчав на Перещепенські хутори. Він раніше ще довідався, що там збираються повстанці. Прискакавши на хутори, Остапенко зліз з коня і увійшов у першу хату, в якій ледве блимало світло. На лаві спав чоловік закутаний в кожух.

— Чоловіче, вставай!—сказав Остапенко, штовхаючи сплячого.

— А ти хто такий? — здивувався сотник повстанчого загону.

— Я? — вчитель із м. П.

— Що, невже червоні покинули вас?

— Де там, повно їх. Чотирі сотні розташувалось в містечку, мають гармату і два кулемети. Дайте мені людей.

— Яких людей?

— Козаків, 50 кіннотчиків.

— Не дам.

— Ну так тридцять.

— І тридцять не дам. На світанку виступаю, маю наказ з'єднатися з головними силами.

— До світанку большевики наших викінчать!—скрикнув Остапенко.

— Що ж, маємо робити?

— Як, що маємо робити?— Зрозумійте ж, що триста заложників пристрелять на світанку. Визволити треба.

Сотник ще раз повторив, що людей не дасть. Остапенко сів на лаву.

Що ж робити?—думав він.— Один чоловік може йти в розвідку, але битися проти чотирьох сотень не може. От якби знайти хоть з десяток... Остапенко був переконаний, що десяток добрих відважних хлопців можуть зробити більше, аніж інших сто.—Знайду —рішучо сказав він і рвучко встав: — Микола Ярошенко на хуторі?

— На хуторі, в сусідній хаті. І плече його ранило.

— А Пилип Бондарчук?—Теж тут. А навіщо вони вам?— На містечко рушу. З Миколою й Пилипом. Зберем охочих і рушимо. — Ваших тут всього вісім чоловік!—Ех, пане сотнику, я бачу що хоть ви й сотник, а математики не нюхали,—на порозі сказав Остапенко.—Раз ми ведемо визвольну боротьбу. Раз ми боремося за Україну, т множте нас в сто раз! І він перескочивши пліт пішов в сусідню хату.

Небо починало ще сірити, як група восьмох вершників підїхала до старого цвинтарища під містечком. Вершники злізли з коней і стали поміж похилих хрестів. Суворий січневий вітер гнув гілля дерев до долу. — Ось що, хлопці — сказав Остапенко. — Відкритою бою ми прийняти не можемо, бо всі пропадемо й своїх не виручимо. Треба піти на хитрощі: — Він трохи подумав а далі сказав: — Ми з Миколою зайдемо з заду, а ви не зівайте. Поділіться на сотні. На шість сотень. Хлопці мовчали. — Ти, Андрію, будеш перша сотня.

— Цеб то, як перша сотня? — здивовано спитав Андрій.

— А так. Зайдеш від садка й кричи що є сили: „Перша сотня, за мною в атаку!“ Зрозумів?

— Зрозумів, то зрозумів, тільки чи наваримо пива з такого дива.

— Ти, Степане, друга сотня. Лети черсз тини та городи, стріляй та горлань що сили: „Друга сотня за мною — Зрозумів?

— Щож тут не розуміти?

— Сашко п'ята сотня, Кузьма шоста. Ти Сашко зайдеш від ставка, а Кузьма від Опанасової клуні. Гоніть кіньми що духу по вулиці й кричіть на ціле горло, щоб за десять верст було чути. „П'ята й шоста сотня, бий гадів“. Ми їх підступом візьмемо. Тільки дивіться сміливо й відважно, Як і померти прийдеться, помремо з честю за нашу Матір-Україну. Не допустим

К-1, п. 1941

щоб червоніли за нас наші діди й прадіди. Ну, хлопці на коней!

* * *

За містечком при світлі ліхтарні, червоні рили велику могилу. На ганок правління вийшов поважно жидок-комісар і хриплим голосом крикнув: — — Виводь. Червоні прожогом кинулись виводити засуджених, підганяючи їх прикладами та кулаками. Один старенький дідусь упав: — За щож браття, ви нас мордуєте? — спитав він підводячись з землі. Комісар що сили пхнув дідуся в груди ногою. Дідусь встав, високо підніс голову, зітхнув і пішов до виритої ями. За ними пішли й інші босі, напів роздягнені, трусячись від холоду й страху. Червоні оточили засуджених з усіх сторін. Декілька кроків від них вишикувався відділ. Рушниці червоних були на поготові. Ті, що проводили розступились і засуджені залишились самі. За їх спинами чорніла пащею глибока яма. Комісар крикнув: — Відділ!

Червоні підняли рушниці. — Опам'ятайтесь! В кого-ж ви стріляєте? В своїх! — тремтячим голосом промовляв дідусь. Комісар підняв руку: — „Відділ!...“ Закінчити команду комісару не вдалося: раптом зверху розлігся гулкий стріл — комісар упав, як підкошений. Не встигли ще червоні опам'ятатися, як ліхтар розлетівся на дрібні кавалочки В темряві почувся сильний рішучий голос: — Здавайтесь, гади, ви оточені. Червоні розгубились.—Чого-ж ви стоїте громадяне? Беріть рушниці, бийте гадів! — крикнув той самий голос. Засуджені ринули лавою на червоних і почали відбирати рушниці. Навколо почалась стрілянина — це поспішали на допомогу червоноармійці. Але несподівано почувся кінський тупіт. В темряві хтось голосно кричав: — Перша сотня, в атаку, вперед!—Кінота! перелякано крикнув один зі старших червоноармійців, перескочивши пліт. — З протилежного боку хтось кричав: — Друга сотня, сини України, в атаку, на червоних гадів, слава!

— Слава! — несамовито закричали засуджені і з новими силами натиснули червоних. Червоні не витримали раптового напору, й кинулись в розтіч: вони думали, що за вершниками скачуть сотні козаків, які зімнуть їх копитами коней.

* * *

Одному червоноармійцю вдалось втекти. Того-ж самого дня він робив доклад головному комісару Зільберштейну: — Ці повстанчі загони добре озброєні. Вони мають під рушницею аж шість сотень. Ми понесли великі втрати раненими, полоненими й забитими. Вся наша зброя дісталась повстанцям.

* * *

До Остапенка зголошувались все нові й нові сили: просили прийняти їх в загін. Вісім відважних хлопців в короткому часі стали на чолі восьми сотень. Сотні росли і в визвольній боротьбі здобували безсмертну славу Україні.

Сивенький.

ІІ Dr. 41561/4

Наше багатство

Повновидий місяць стояв на небі й посилав на землю своє чисте проміння; ясне лице його заглядало в віконце малої але білої та чепурної хатини. В тій хатині жила вдова з дочкою Катрусею та сином Петрусем. Мати Катрусі та Петруся мала тільки невеличку хатину, город та садочок перед вікнами. Вона мусіла тяжко працювати на хліб, а проте доводилося бідувати, і нераз холод та голод заглядали до вбогої хатини.

— По слоті погода, по журбі радість настає, — мовляла вдова часто:— а кому Бог дав таких добрих дітей, як мені, той не знає ще горя.

Петрусь та Катруся були справді добрі діти. Матір свою любили, старших шанували, зо всіма в добрій згоді жили. Знаходили вони час і до школи ходити: Петрусь вже був в сьомій клясі, а Катруся в шостій народньої школи, уміли одягтись чепурненько й матері в роботі помогти.

Коли місяць глянув до них у віконце, мати й діти, Петрусь та Катруся, вже упоралися з роботою. — Мамо — сказав Петрусь,—на дворі хоч і осінь, але так гарно, — підемо ми з Катрусею та послухаємо, як хлопці та дівчата співають.

Через дорогу була школа. Хлопці та дівчата сходились там на співанки. Якраз аматорський гурток збірався упорядкувати академію на честь славного нашого музики Миколи Лисенка. В відчинене вікно долітав чудовий спів української пісні. Діти вийшли на двір і сіли на призьбі коло хати. Співали переважно пісні Лисенкової композиції. Чудова мелодія вирівалась у вікно, розлягалась полями та лісами, підіймалась вгору й чарувала своїми звуками цілу природу. Довго сиділи Петрусь та Катруся, зачаровані піснею. Мати не діждавшись їх покликала.

— Ідіть, діти, до хати, бо час уже й спочивати. — Але діти й надалі нерухомо сиділи.

— Ще хвилинку! — обізвався Петрусь. — Сядьте, мамо. Завтра неділя, та заспівайте нам якої пісні. Гляньте, як гарно, любо кругом. „Небо незміряне, зорями всипане, що то за Божа краса!“ — почала співати Катруся, притулившись щільненько до матері.

— Сядьте, матусенько, — просив Петрусь,—я так люблю слухати наших українських пісень, а ще любіше стає на серденьку, як ви заспіваєте тих старих пісень, що співали замолоду.

Мати всміхнулася, сіла коло своїх діток та й стала співати тихенько всяких пісень.

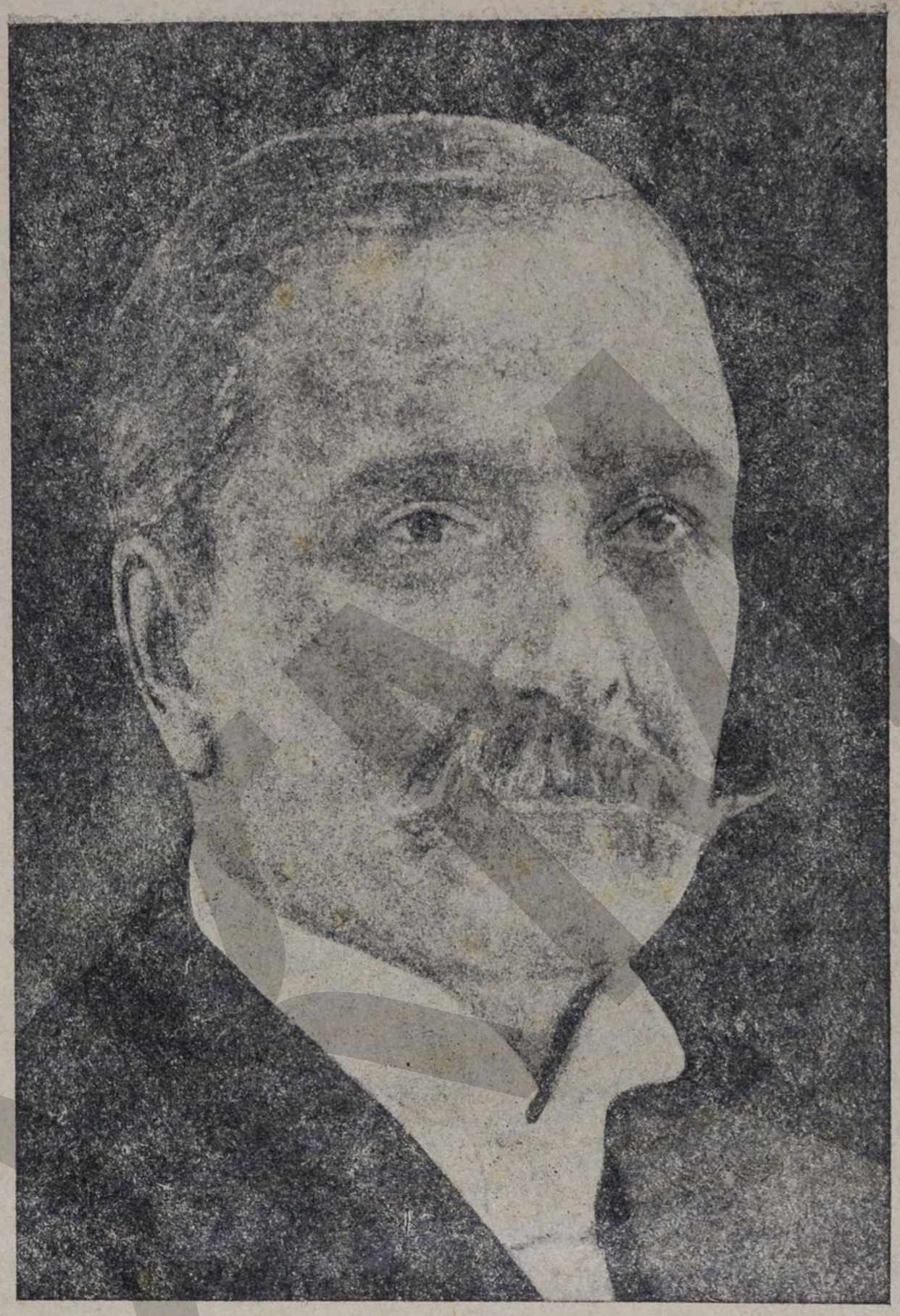
У Катрусі аж очі блищали від захоплення та личко палеміло. — Мамо,— запитала нарешті Катруся, — чи в кожнім краю всі люди мають такі гарні пісні, як наші?—

— В кожнім краю, кожний нарід має інакшу мову та інакші пісні, — відповіла мати. — Нема певно серця в грудях того чоловіка, який не любить рідної пісні. А нашу пісню якже не любити, кола вона така гарна, що й перед цілим світом нею величатись можна. Пісня наша це є правдиве багатство наше.

— Недаром і Шевченко в своїх творах згадує, що „наша дума, наша пісня не вмре, не загине, от де, люди, наша слава, слава України...“; — почав деклямувати Петрусь, встаючи та йдучи за матір'ю та Катрусею в хату.

№ 1, 1941

Про М. ЛИСЕНКА.

Давно, ще за кріпацьких часів, був собі дідич Віталій Лисенко з дружиною Ольгою. Мали вони маєтки на Полтавщині, і були не простого роду, а старого-козацького, ще й старшинського, що добився старшинства ще за гетьмана Богдана Хмельницького. Сам Віталій Лисенко теж був старшиною, але вже не українського війська, а російського, бо за його часів українського війська вже не було.

10 березня (ст. ст.) 1842 р. в родиннім маєтку—в селі Гриньках, Кремінчуцького повіту—народився у Лисенків син, а назвали його Миколою. Коли почав Микола підростати, то побачили, що то хлопець надзвичайний, бо обдарував його Бог і великим розумом, і щирим добрим серцем і незмірним музичним талантом.

З п'ятого року свого життя Микола почав брати в своєї матері лекції фортепіянової гри і, сидючи на високому стільчику, уважно й старанно виконував усе, що від нього вимагала його мати. Мав дуже вразливий до музики слух. Розказують такий випадок: „Одного разу був Микола з батьками на якійсь військовій дефіляді, Коли несподівано й зарізко заграла оркестра, малий Микола затулив руками вуха й утік кричучи: „Ой, як же погано!" Згодом доручено було вчити Миколу гри на фортепіяні окремій учительці, але коли йому треба було заграти з нею на 4 руки, то він рішуче відмовився, бо та вчителька, мовляв, „дуже погано грає". Мати змушена була заступити вчительку. Рано прокинулася в ньому й творчість. На девятому році Микола склав перший твір на фортепіян. Батько дав надрукувати той твір і зробив синові приємний подарунок в день його уродин.

Виховували Миколу як кожного панича, та ще й сина заможних та значного роду батьків. Дбалося про те, щоб дитина не лигалася з „простими людьми", але встерегти малого панича від мужицької компанії було просто неможливо. Дитина, бігаючи на подвір'ї, забігала й до стайні, і до клуні, і до кухні, і на город, і почувала себе там, серед простих людей, як пташка на волі. Там, серед селянських хлопців та дівчат, малий Микола чув гарну, чисту, щиро-народню мову й наслухався українських пісень. Ці пісні залишили в чутливій душі Лисенка сліди на все життя.

Коли хлопцеві минуло 10 років, його віддали в науку до школи спочатку в Києві, а потім у Харкові. В гімназії він не залишив науки гри на фортепіяні й часто з великим успіхом виступав як піяніст на учнівських концертах. В літні місяці, перебуваючи в селі, ходив па вечірниці та досвітки й записував народні пісні.

Коли Лисенко скінчив університет, його вже остаточно опанувала думка віддати себе на службу українській музиці. Він кинув урядову посаду й поїхав у Німеччину до високої музичної школи (консерваторії) в Липську. Та школа була 4-річна, але Лисенко скінчив її за 2 роки. Усі професори консерваторії визнавали Лисенка за найвидатнішого учня.

Закінчивши музичну освіту, Лисенко цілком в!ддався праці над українською музикою. Викладав музику в Київській музичній школі, диригував хором, укладав на хор записані народні пісні й записував нові. Писав музику до слів українських і не українських поетів, а найбільше до слів „Кобзаря" Т. Шевченка. Писав опери, цебто такі сценічні твори (п'єси), в яких особи замість

ПВО. 1/35/45

говорити, — співають при музичнім супроводі оркестри. Деякі опери виставлялося з великим успіхом на українських сценах тодіж таки, ще за життя Лисенка. Але одну велику оперу „Тарас Бульба“ в той час українці не могли поставити, бо не мали відповідного театру. Дехто з росіян пропонував Лисенкові надрукувати оперу в російській мові для російського театру, але Лисенко сказав, що він компонує опери для українського народу, а коли росіяни не дають можливості українцям мати свій добрий, великий театр, то ліпше нехай опера лежить ненадрукована.

Лисенко в своїй творчості не забув і про дітей. Уложив збірник народних пісень для шкільних хорів і скомпонував дуже гарних і легких дитячих опер („Коза дереза“, „Пан Коцький“ і „Зима й весна“).

Так усе своє життя працював Лисенко над творенням музики для українського народу. Тяжка то була праця, бо російський уряд переслідував людей, що працювали для українського народу й навіть самого Лисенка посадив 1907 року в тюрму. Але Лисенко не зважав ні навіщо, бо любив свій народ, любив його мову, любив його пісню. Він був не тільки великим композитором, але й великим патріотом.

Помер Микола Лисенко 24 жовтня (ст. ст.) 1912 р.

СЕРЦЕ МУЗИКИ

пам'яті М. Лисенка.

I.

Серце музики спинилось ...
Чуєте — серце музики!
Серце, що ритмами билось
Вже заніміло навіки.
Ох, як те серце любило —
До нестерпучого болю!
Як воно тяжко боліло
За Україну, за волю...
Повне святої розпуки,
Серце музики стискалось,
Далі — не стерпіло муки
І розірвалось!..

II.

Яка краса! Усе життя
В акорди перелить,
З високих дум і почуття
Нове життя творить!
Нести любов, будити гнів,
Творити чудеса...
О, віщий спів, натхнений спів!
Яка в ньому краса!
Хай серце, болю повне вщерть,
Розірветься... Нехай!
Висока честь: прийняти смерть
За любий, рідний край!
Висока честь: усі скарби
Зложити на вівтар,
І жити в пам'яті юрби
Як легендарний цар!

М. Вороний.

ДИВИСЬ УВАЖНО!

Чи ці образки однакові?
Знайди різницю на них.

№ 1, ж. 1941

ТРИ ЦАРСТВА ПРИРОДИ.

Часто люди вживають у розмові слово природа. Не раз будемо й ми вживати його в цій книзі в житті. Але мало вжити слово, треба завжди, вимовляти його, знати, що воно означає: без цього не може бути ні розумної розмови, ні розуміння того, про що в мові говориться. Одже й варто поміркувати над тим, що власне, треба розуміти під такою великої ваги річчю, яка означається словом — природа.

Природа — це все те, що оточує нас, опріч того, що створено руками людей. Земля, вода, повітря, каміння, метали, рослини, тварини, людина, — все це творіння природи; але будівлі, машини, знаряддя — до природи на належать, бо це — творіння людського розуму й рук.

Всі ми знаємо, що людина не може створити з нічого ні машин, ні домів, ні знаряддя, бо для того треба взяти ті чи інші матер'яли з багатств природи і обробити їх по потребі; людина виливає залізо з руди виковує з нього сокиру, але створити ру- у не зможе; людина рубає ліс і будує з ого хату, але створити дерева не зможе. ак у всьому. Отже й виходить, що ми всьому залежимо від природи: вона кру- , вона в нас самих; відірватись від неї не можемо. А коли так, то найголовні- м завданням вашим повинно бути вивчен- природи. Але яка сила-силенна тих твоінь природи! як трудно збагнути їх людським розумом!.. Щоб легше було вивчити творіння природи, їх поділено на три великі відділи або царства: царство рослин, царство тварин і неорганичне царство. До неорганичного царства належить все неоживлене, напр.: повітря, вода, каміння, метали. Неорганичні тіла не ростуть, не годуються, не росповсюджуються і не вмірають. Склад кожного з них одинаковий, — вони не мають різних окремих частин: повітря всюди однакове, вода скрізь однакова маса.

Щож до рослин і тварин, які звемо органичними істотами, то вони зовсім не такі: вони годуються, ростуть, розмножуються і вмірають. Склад кожної з них зовсім не однаковий, навпаки — кожна складається з найрізноманітніших частин. Візьмім, напр., дерево: у нього в землі корінь, над землею стовбур, із стовбура виходять сучки й гілля; гілля одягнене в листя; в певний час на гіллях з'являються квіти, потім овочі, в яких міститься насіннячко. У тварин склад тіла їхнього ще більш різноманітний. З усього цього ми бачимо, що тварини й рослини складаються з окремих частин, та ще так, що кожна частина пристосована до якогось діла. Корінь тягне воду із землі; стовбур перепроваджує її до листя; листя переробляють її, вироблюють сік, який віджив-ляє ціле дерево; квіти творять насіння, а з насіння виростають дерева. Або візьмім людське тіло: очі призначено, щоб бачити, вуха — для слухання, руки — для роботи, ноги — щоб переносити тіло; легенями людина дихає, шлунок перетравлює їжу й виробляє з неї кров; серце, звужуючись і поширюючись, розганяє кров по цілому тілі. Одже всі ці різні частини, з яких складаються тварини й рослини, називаємо органами (по нашому це слово означає — знаряддя); себ-то і корінь і листя, і квіти — все це органи рослини; очі, вуха, шлунок, серце—все це знаряддя (органи) тварини.

Тепер кожному зрозуміло, чому тварини й рослини називаємо органичними творіннями природи, а повітря, вода, каміння і метали — неорганичними: в одних є органи, а в других їх немає.

ШД 11561/6

Як люди досліджують небесне склепіння.

Розповідають, що років з триста тому, діти одного голяндця, шліхувальщика шкла, гралисъ шклом, вишліхуваним для окулярів і випадково розклали шкляночки так, що коли подивилися крізь них, то побачили, що сусідня дзвініця здається ближчою й більшою. Про це вони розказали батькові; він зацікавився й переконався, що діти кажуть правду. Він почав досліджувати це явище і дійшов до того, що зробив прозорну трубу. Коли ця труба дісталася до рук славнозвісному вченому Галілеєві, то він в ту-ж мить почав дивитись крізь неї на небо. Це діялось в 1609 році. Цей рік треба пам'ятати тому, що людина вперше справила своє озброєне око в небесне просторище і побачила там те, чого раніш ніхто не міг побачити. З того часу прозорну трубу все більш і більш удосконалювано, і тепер робиться вже такі телескопи-велетні (себто величезні прозорні труби), про які ще не так давно вчені й не мріяли. Отже хоч ці великі труби й дуже гарні, але всі вони мають ту хибу, що виразно показують тільки тоді, як повітря зовсім чисте. Навіть невеличкі тумани заважають спостереженням. Через те тепер споруджують обсерваторії, себто місця для спостережень над небесним склепінням, будують їх здебільшого там, де повітря дуже чисте, а саме — на шпилях гір. Такі споруди, та ще на малоприступних верхах гірських, коштують багато грошей. Але бувають і такі заможні люди, що, на честь і пошану до себе, не шкодують грошей, для науки. Тепер в різних державах є вже кілька таких обсерваторій. Вчені астрономи тільки те й роблять, що слідкують за тим, що діється в небесних просторищах, і все більш і більш розкривають оті таємниці. Наука, що вивчає небо, зветься — астрономія.

Астрономія — це одна з найдавніших наук. Ми маємо докази, що за кілька тисячеліть до нас єгипетські жреці займались розсліджуванням руху зір, а китайці за три тисячі літ до Різдва Христового вміли вгадувати, коли саме буде затміння сонця. Але однак про небо й про небесні світила люди знали дуже мало, аж поки не винайдено було телескоп. Цей прилад правдиво звуть „оком астронома", бо коли б його не було, то про небесні тіла ми знали б тільки те, що бачимо голим оком, а це значить — не знати зовсім нічого.

П. Р.

Місяць, його рухи й відміни.

Місяць, якого ми бачимо або як тоненький серпик, або як півколо, а то як чудовий блискуче повне коло, — є також куля, що літає відокремленою в небеснім просторі. Та тільки ця куля холодна, темна, тверда, як земля, хоч і менша від неї. Місяць не дає світла; він сам дістає його від сонця і тільки одбиває до нас, як і кожна річ, освітлена лямпою або сонцем. Якби сонце не освітлювало місяця, то він був-би темний і ми не бачилиб його. Через те, що місяць куля, сонце освітлює завжди тільки один його бік, повернений до сонця, половину поверхні місяця. Друга половина темна, зовсім так, як і в землі. Тому ми й бачимо відміни (кватирі) місяця, себто або освітлену половину, або темну, або частину одної й частину другої. Місяць обертається кругом землі і, повертаючись, стає між сонцем і землею, а звідтіль поволі переходить на другій бік, проти сонця. Звичайно, що коли місяць стоїть по той бік, де сонце, то його не видно вже через те, що до нас повернено темний бік, який хоч-би й був освітленний, але не бувби помітний в світлі дня. Це час— молодика. Посуваючись своїм шляхом, місяць заходить за обрій негайно за сонцем, показуючи нам серп, що все збільшується; його повернено горбом до сонця, на захід, а рогами в протилежний бік. Пройшовши чверть свого шляху, місяць показує половину освітленого боку, повернену на захід.

Це перекрій або перша кватиря. В цей час, на соняшнім заході, місяць стоїть на півдорозі своєї добової путі і заходить о півночі. За тиждень місяць стає проти сонця по другий бік землі, і ми бачимо повне освітлене коло; це — підповня або друга кватиря. В цей час він стоїть як-раз проти сонця; зрозуміло, що й сходить він тепер тоді, як сонце заходить. О півночі, як на другім кінці землі південь, місяць стоїть найвище а заходить ранком; значить, залишається на обрію цілу ніч. Потім він починає зменшуватись, сходить все пізніш, і пізніш, і за тиждень залишається освітленим тільки півколо горбом на схід, а сходить він близько до півночі. Це — третя кватиря. Ще кільк днів, і від місяця зістається самий серп; сходить він рано, до сонця, рогами на захід. Місяць стає тепер знову ж між землею та сонцем і незабаром зовсім зникне в проміння денного світла. Настає знову молодик, „Місяць", себто ціле коло, цілий оборот місяця кругом землі, тягнеться 29 з половиною днів. Це справжній рух місяця, а не так, як у сонця, що тільки здається ніби воно ходить кругом землі. Місяць сходить і заходить щодня на три чверті години пізніше від учорашнього. Як би він був нерухомий, то яка

№ 1, пс. 1941

небудь крапка на землі, зробивши оборот цілий, знайшла б його на тім самім місці, де і вчора; а справді їй треба ще трохи повернутись цоб, як кажуть, нагнати місяць, який встиг пересунутись вперед. Очевидно, що місяць і справді обертається кругом землі в той бік, в який земля обертається кругом себе. Це великий закон неба, загальний, однаковий для всіх світил, — що менші кулі обертаються кругом більших, а не навпаки. Земля менша за сонце й обертається кругом нього, місяць менший від землі і обертається кругом неї.

Ми вже зазначили, що коло місяця дається нам таким, як і коло сонця, а він же такий невеличкий в порівнанні з сонцем! Однаковими ж вони здаються через те, що місяць зовсім близько від землі, всього 360 з чимсь тисяч верст. Ви думаєте, що ця відлегліть дуже велика? А справді вона — ніщо в величезному просторі світовім.

Знаючи далечінь, можна було вирахувати і всю путь місяця коло землі. Місяць пробігає менш верстви за секунду. Не забувайте, що разом із землею місяць ходить і кругом сонця. Отак, хочби, як той дядько що іде вперід, а хлопчик, пустуючи, бігає кругом нього. Так і місяць вічно обертається з землею кругом сонця. Він є сопутником землі. Вже голим оком помічаємо, що місячне коло не скрізь однаково ясне, що на ньому є якісь чудні попелясті плями, які нагадують обличчя людини. А в астрономічну трубу поверхня місяця здається надзвичайно нерівною: подекуди на ній розкидано гори, а в інших місцях широкі площини. Все це добре видно, бо великі гарні труби наближують, як кажуть, до нас місяць; ми бачимо його так виразно, наче він тільки на 200 верст від нас; а на такій далечині можна добре роздивитись на гори, долини, провалля і т. д. Гори на місяці дуже високі: є верст з 5, 6, а то й сім у вишину. Гори н місяці з білуватого каміння, подібного до к ейди. Під соняшним промінням цей камінь дуже блищить і через те гірські місцевості на місяці здаються з землі ясними, а долини, покриті наче сірою висхлою грязюкою, здаються попелятими плямами; між тими горами є багато погаслих вулканів. На місяці немає ні повітря, ні води, а через те нема й рослин, а також нічого живого. Хоча цього напевне не можна сказати: Може там і є й живі тварини, не схожі на тих, що на землі, — може вони обходяться без того, без чого нам жити не можна. Через те, що на місяці немає води й повітря, там нема й згуків, бо згук — це колихання повітря. Коли там обвалиться гора, то найменшого згуку від цього не розійдеться навкруги. Місяць — це країна довічного мовчання.

Треба ще зауважити, що всі речі на місяці значно легчі, ніж на землі, цебто та сила, що притягує там до поверхні місяця, менша. 100 пудів важуть на місяці коло 16 пудів. Легко помітити, що плями на місяці залишаються завсігди на однім місці; тінь закриває й відкриває їх, але вони зістаються нерухомі. Значить, місяць повернений до землі завжди одним боком. Можна подумати, що він не обертається кругом себе, а то ми бачили б і другий бік. Але поміркувавши трохи, ми догадаємось, що обертаючись за 29 день з половиною кругом землі, місяць за цей саме час робить повний оборот, своєї осі. Справді оборот зробити людині — це значить повернутись лицем на всі боки. Ось спробуйте обійти кругом стовпа, дивлячись завсігди на нього. Очевидно, що в той самий час ви обертаєтесь кругом себе. Те-ж саме робиться і з місяцем, бо він же завсігди стоїть до вас одним боком.

ПД 11561/2

Зайці-вояки.

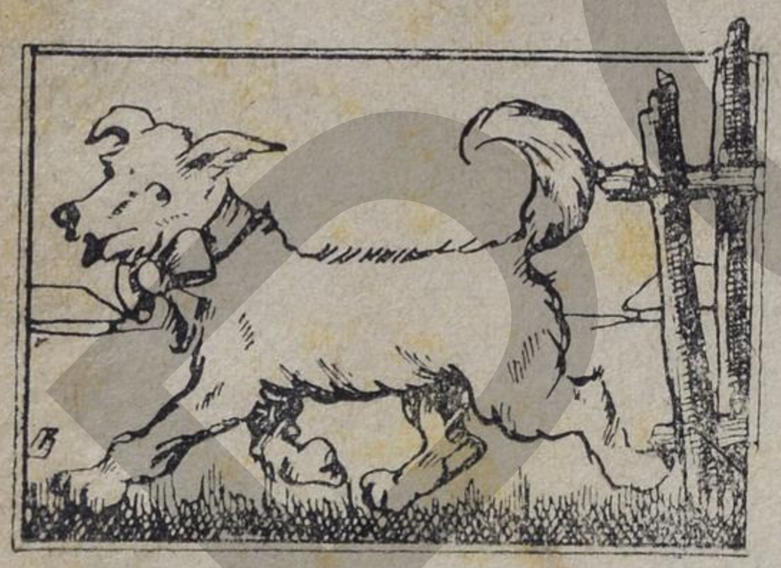
Гляньте діти! на поляні раду радять зайці,
як би то Сірка застрілить їм сьогодні вранці.
Пан отаман Заєць-Куций приказав всім строго:
— Як побачите собаку, не пустіть живого!...
Тож зібрались зайці в чвірки, сміло машерують:
на війну з Сірком спішаться, часу не марнують.

А Сірко того й не знає,
що ворог завзятий
вже підкрався у садочок
тай хоче стріляти.

Виліз грітися на буду
гавкнув: — Гав! Гав-у!
— Ой, рятуйте! —
усе військо скочило в отаву.

Придумайте

до поданих

образків віршик

або оповідання.

№ 1, 1941

ОСІННЯ МЕЛОДІЯ

Налітає на дерево вітер,
Він зриває останній листок.
Сонце в хмарах. Немає вже квітів,
І не чути веселих пташок.

Якщо вийдеш раненько на гору,
У долину поглянь звідтіля:
Дітвора жартівлива, бадьора
Поспішає у школу здаля.

Вже тумани панують щоранку,
Помокріла трава й будяки.
І співає чабан на світанку,
І отару жене до ріки.

Гей, радійте, любуйтеся діти!
Хай холодна зима приліта,
Хай вирує над вербами вітер,—
Ми готові й зиму привітать!

В. Л.

Осінь

Вже осінь настала, самотні гаї,
І дерево голе, безлисте;
Пташки відлетіли в далекі краї
Шукають садочків барвистих.

Ще місяць і прийде сувора зима
Засипле садочки, подвір'я..
І будуть вітри завірюху здіймать,
Носити сніжинки мов пір'я.

Укриються снігом дерева, хатки...
Все біле: ні ям, ні доріжки...
І вибіжать учні на килим пухкий
Пограти хоч трохи у сніжки.

Вже осінь на дворі, самотні гаї,
І дерево голе, безлисте;
Пташки відлетіли в далекі краї
Шукати садочків барвистих.

Дмитро Ні—ко.

Жила в мене молода сорока. Я купив її у хлопців, які тягали птаха на мотузку. Тримав кілька днів сороченя в кімнаті, але коли побачив, що воно зовсім ручне й ненамагається втікати, випустив на волю. Цілий день сорока літала десь в околиці, а на обід та увечері повертала додому. На ніч я забирав її в хату, бо боявся, щоб не задумили коти.

Якось мені довелося виїхати тижнів на два з дому. Ніхто не доглядав у цей час мою сороку, не годував її. І сорока десь зникла. Повернувшись додому, я почав шукати птаха. Якось побачив свою сороку в товаристві двох диких сорок. Пізнав птаха по пошкодженій ніжці. Почав його кликати, пока-

Пд. 115618

зував їжу, але даремно, сорока підлітала дуже близько, але до рук не йшла. Очевидно, здичавіння зайшло вже далеко.

Незабаром увечері трапилася гроза із зливою, починалася справжня горобина ніч. Раптом щось міцно стукнуло в раму освітленого вікна моєї кімнати. Я подумав, що то буря зламала суху гілку з дерева і грюкнула нею у вікно.

Гроза пройшла, настав чудовий ранок. Я пішов подивитися, що саме вдарило у вікно, і знайшов під ним мою сороку з пошкодженою ніжкою мертву.

Природник М. Ш.

КОРОТКО ПРО ВСЕ

Рятувальний прилад для підводників.

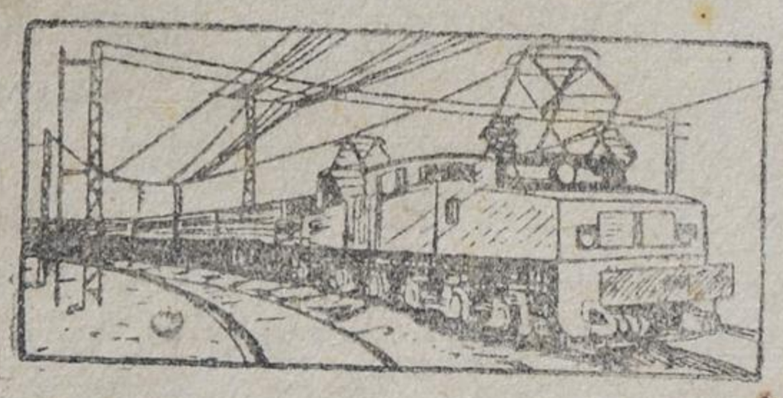
В Німеччині випущено дихальний прилад для рятування екіпажу підводних човнів, які зазнали аварії. Прилад складається з дихального мішка (подушки), який натягається на плечі, мундштука (клапана) і гофрованої трубки, яка сполучує мундштук з мішком.

В літку міститься балон з киснем під тиском 150 атм і регенеративний патрон. В комплект входять: окуляри, затискач для носа та пояс для закріплення мішка. Прилад можна використовувати й при дрібних водолазних роботах, наприклад, під час огляду гребних гвинтів і руля та як протигаз. Тривалість дії приладу від 0.5 до 1 години.

Новий потужний електровіз.

В Німеччині збудований потужний електровіз вагою в 150 т. Потужність його 1.560 квт. Довжина локомотива 19 м. Електровіз може пересувати поїзд

вагою 1500 м. Він має три двовісні возики; вісь яких приводиться в рух електродвигунами постійного струму в 240 квт., 1.200 в.

Новий спосіб виготовлення целюльози.

В Угорщині розроблено новий спосіб виготовлення целюльози з бобу і соняшників. Це досить велике заощадження бо збереже лісові запаси.

Літак амфібія.

На малюнку ви бачите літак—амфібію цілком нової, оригінальної конструкції. Таку амфібію збудували в Німеччині. Насамперед, у цього літака зовсім нема хвостового оперення. Два дизаль-мотори приводять в рух довгий вал, який обертає пропелер. Амфібія

має крила оригінальної форми, між якими міститься пропелер. Цікава особливість нової амфібії полягає в тому, що вона має ракетний двигун, який міститься за фюзеляжем і живиться рідким зарядом. Ракетний двигун дуже прискорює злітання амфібії з водної поверхні.

Н-1, т. 1941

Рослини і війна

Люди почали використовувати рослини у війну з давніх-давен.

Так, ще тоді, коли єдиним військовим знаряддям був лише лук, люди намочували стріли в отруті, яку видобували з різних рослин. Такою отруйною рослиною є, наприклад, ангар.

З розвитком техніки і ускладненням методів ведення війни роль рослини у війні все збільшується.

Для військових заводів, залізничного транспорту й морських кораблів потрібне кам'яне вугілля. Всі країни світу разом щороку добувають біля 2 млрд. тонн вугілля.

Анчар.

Відомо, що кам'яне вугілля є не що інше, як скам'яніла рослинність давно минулих часів.

Військова промисловість споживає також велику кількість каучуку. Жодна сучасна армія не може обійтися без автомобільних шин, протигазів, водолазних та протиіперитних костюмів тощо. І для всього цього потрібен каучук.

Кок - сагиз.

Каучук видобувають з молочного соку так званих каучуконосів, з яких найцінніші ми є кок-сагиз, тау-сагиз, гваюла, хондрила, ластовень (ваточник), гевса та інші.

Поруч з каучуконосами велике значення мають рослини, з яких видобувають гутаперчу, наприклад, евкомія й бересклет. Гутаперча широко використовується для виробництва бікфордового шнура й електропроводів, що стикаються з водою—(наприклад, в підводних човнах, в польових телефонних проводах, в підводних проводках тощо).

У виробництві вибухових речовин рослини також займають значне місце.

Тау - сагиз.

Відомо, яке велике значення має динаміт, піроксилін, порох.

А динаміт — це не що інше, як, так звана, інфузорна земля (рештки панцерів діатомових водоростей), насичена хімічною речовиною—нітрогліцерином, який добувається з нітратної й сульфатної кислот і з гліцерину. В свою чергу гліцерин видобувають з рослинної олії або цукру, який теж виробляють з рослин (цукровий буряк, цукровий тросник).

Піроксилін, по суті, — це вата з бавовника, оброблена нітратною й сульфатною кислотами.

З камфори, яку добувають з камфорного лавра, виробляють бездимний порох.

В останній час Німеччина при бомбардуванні використовує бомби надзвичайної сили, виготовлені з соєвих бобів. Така бомба вагою біля 1 тонни руйнує біля 30 величезних житлових будинків.

Величезне значення рослин у виготовленні, ліків, так потрібних у військовий час.

Бересклет.

Йод видобувають з золи морських (бурих та червоних) водоростей, в золі яких є біля 3 проц. йоду. Морська держава Японія щороку виробляє понад 400 тонн. йоду.

Для припинення кровотечі при пораненнях використовують камбіальний шар тутового дерева.

Хондрила.

Вату, марлю та марльові бинти виробляють з бавовника.

Часто на боєздатність армії можуть в певний спосіб впливати різні епідемічні захворювання.

Відомі випадки, коли під час війни від них гинуло більше війська, ніж від куль. А відомо, що такі епідемії, як висипний тиф, чума та інші переносять щури, миші, воші й клопи.

Для боротьби з ними вживають спиртову настойку з сабадилового насіння. Одного змазування ним достатньо для їх знищення.

Для знищення клопів використовують далматський порошок, виготовлений з далматської ромаш-

Камфорний лавр.

Ш D. 11560/9

ки. Порошок з морської цибулі—надзвичайно сильна отрута для щурів (цікаво, що при отруєнні ним щури не згниваються, а висихають). Всі ці отрути разом з тим не приносять ніякої шкоди людині.

При розвідках бажано якнайбільше розвантажити жовніра, в тому числі й від харчів. У таких випадках допомагають такі рослини як кола, ліана—лимонник тощо. Незначної кількості плодів цих рослин цілком досить, щоб повернути сили, прогнати сон. Споживаючи їх плоди два рази на день, людина не відчуває ні втоми, ні голоду. Так протягом трьох діб можна почувати себе цілком здоровим і працездатним, не споживаючи звичайної вареної їжі, без шкоди для організму.

Морська цибуля.

Важливим харчовим продуктом, особливо для льотчиків, є шоколад, який виготовляють з плодів какаового дерева.

Відомі високоякісні олії з рослин, — наприклад, прованська, яку виробляють з плодів маслини і арахісна—із земляних горіхів: ці олії вживають при виготовленні консервів для харчування війська на війні.

Олія з тунгового дерева має в собі отрути для водоростів і молюсків, які псують підводні частини суден. До того ж, лак з тунгової олії тримається біля 2000 літ.

Кола.

Для переправ через широкі ріки використовують поплавки, які набивають летючками з ваточника, кендиря тощо, бо вони не лише легкі, а й важко змочуються водою. Для плотів використовують рослини, в яких деревина дуже легка, наприклад, павловнію, ферулу, дрьому.

Для орієнтації в лісі військо використовує властивість мохів та лишайників, що завше селяться на північній стороні стовбурів дерєв.

Нарешті велике значення під час війни має маскування, і роль рослин в цьому винятково велика. Тінь від дерев абсолютно ховає військо від літаків. Часто-густо для маскування вогневих точок (снайпера, кулемета, навіть батарей) роблять штучне насадження кущів і дерев.

Гунг.

Для маскування в арміях введено, залежно від пори року, зелений, жовтий і сірий кольори одягу.

Раніш одяг фарбували штучно виготовленими фарбами. Але це давало змогу (завдяки різному спектру штучних фарб і зеленої фарби рослин хлорофілу) викривати замасковане вороже військо за допомогою спеціальних біноклів. Тепер тканини фарбують рослинними фарбами. При такому фарбуванні одягу, військо важче викрити. Крім того, так зафарбований одяг повільніше знебарвлюється від дощу й сонця.

Як бачимо, значіння рослин в сучасній війні надзвичайно велике. І тому цілком ясно, що й нам треба зайнятися розведенням рослин, які мають військове значення, ми тим само спричинимося до укріплення нашої будучої української армії.

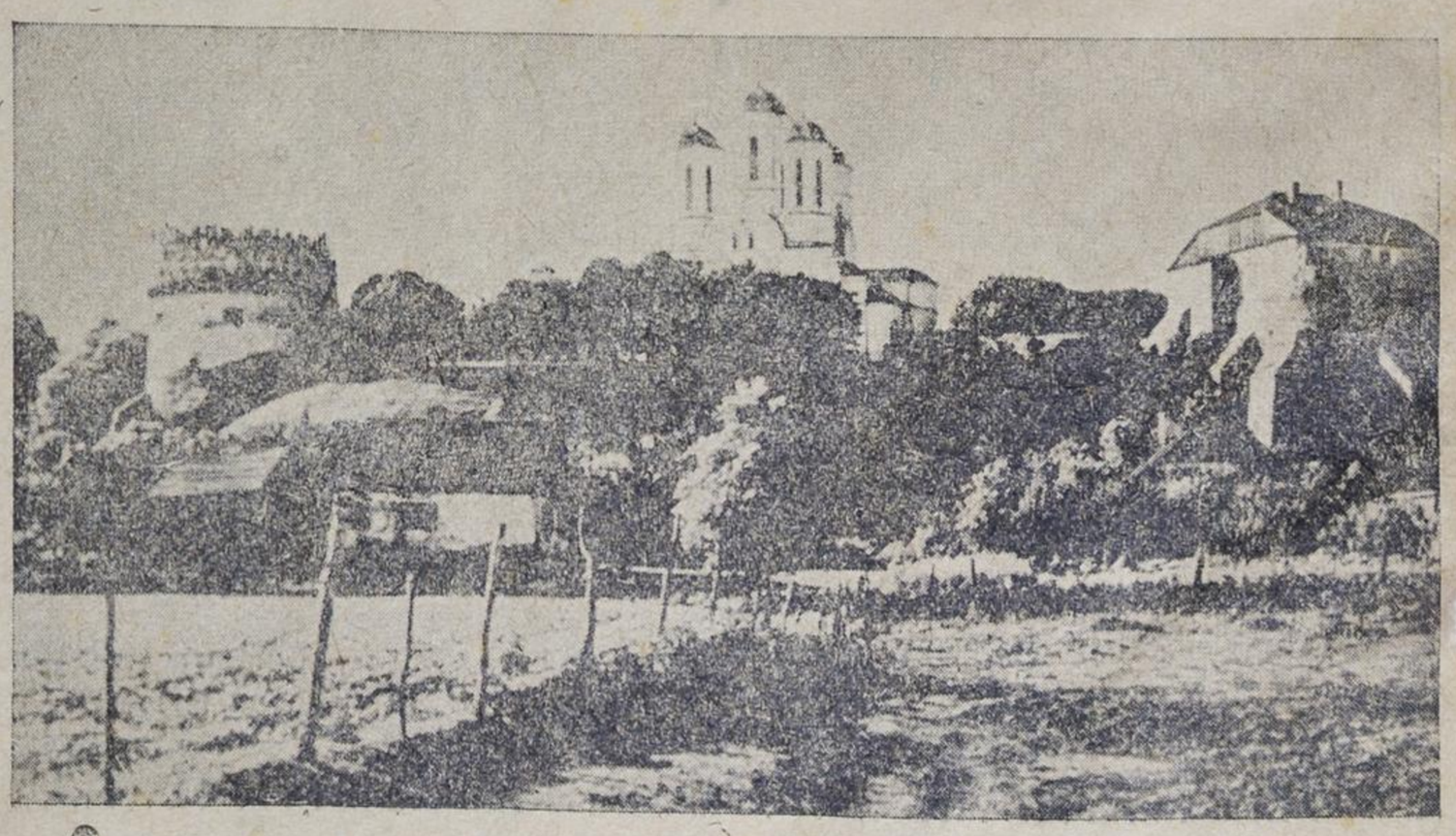

Дрьома.

Будемо ж в школах вивчати їх культуру, навчимось одержувать з них великі врожаї, будемо всіма силами зміцнювати оборонну могутність нашої молодої Української держави.

В. В—енко.

МІСТА
НА ВОЛИНІ
м. ОСТРІГ.

ДАВАЙТЕ ОРГАНІЗУЄМО ТЕАТР

П'ятихвилинні вистави

Добре виконаний етюд, п'ятихвилинної вистави можна вставити в програм шкільного вечора. Подаємо в цьому номері кілька таких етюдів.

КАВУН.

Вечір. Великий город. На городі вже поспіла городина. Маленький намет. В ньому ховається від большевиків повстанець. Надходять двох селян. Попереджують повстанця, що червоні його вислідили й кожну хвилину їх можна сподіватися тут. Радяться. Постановили тікати, проскочити непомітно в ліс і з'єднатися з повстанчим загоном. Для цього треба переплинути річку. Це можна зробити вночі, а покищо, треба буде пересидіти в очеретах коло річки. Зброї вони не мають. Харчів теж. Повстанець ідучі зриває кавун. „Будемо коло річки чекати аж поки смеркне, з'їмо!" Обарежно крадуться городом. Раптом з'являються чотирі большевика, всі з рушницями. „Стій, піднести руки!" Хвилина розгубленості. Протиставлення нічого не дасть. Несподівано повстанець підносить руки з кавуном і що сили кричить: „Кину бомбу, геть зброю! Червоні розгубились, кидають зброю на землю. Селяне в'яжуть поясами червоних. Повстанець бере рушницю й кладе ...д ...язаними кавун і насмішкувато пропонує повечеряти. Захопивши рушниці, повстанець з селянами тікає.

Думаю, що ви вже зрозуміли, як треба працювати над етюдом. Поділіть етюд на частини, дайте певне завдання кожній дійовій особі в кожній частині. Пам'ятайте, що треба бути дуже уважному до всього, що відбувається на сцені, і бути цілий час в стислому контакті з усіма, що виконують ролі. Виконуйте докладно продумані завдання. Добре обміркуйте оформлення, яке вам потрібне буде під час дії, цебто про речі, які вам потрібні будуть для декорації та вбрання.

Намет зробіть з двох аркушів форнери (дикти), або з мішків накинутих на козла. Кавуни, гарбузи, дині заступлять м'ячі (пилки). Рушниці зробіть самі з дерева. Червоноармійцям причепіть зірки до шапок, або дістаньте будьоновки. Повстанець в мазепинці з тризубом, або шапка з шликом.

СОТНИК НЕТЯГА

Намет. Сотник з двома офіцерами повстанчого загону розглядають нахилившись над столом мапу. Входить санітарка з червоним хрестом на руці і оповідає, що біля похідної амбулаторії зібралось багато хворих, які без сумліву не є хворі, а тільки удають (симулюють) Сотник рішає їх провчити. Наказує санітарці скерувати всіх до нього. Санітарка вийшла.

Сотник ділиться зі старшинами своїми підозріннями, що хтось баламутить повстанців, розпалює в них недовір'я.

Чути галас, розмови. В намет вриваються в безладді повстанці, кожний говорить стараючись інших перекричати. Сотник спокійно наказує всім вийти і входити по черзі.

Перший увіходить молодий повстанець. Сотник чемно запрошує його сісти, розпитує про хворобу. Молодик ухиляється від прямої відповіді й просить яких будь порошечків. Сотник наказує молодику роздягтись. Останній—нехотячи скидає сорочку. Сотник вислуховує його так, як це роблять лікарі. Виявляється, що хворий цілком здоровий. Сотник співчуває хворому, пише рецепт в якому приписує хворому як найбільше свіжого повітря, багато маршу, а на підкріплення рицини.

Молодий повстанець засоромившись вибігає. За дверима чути, як молодий повстанець переконує всіх розійтись. Чути протести.

В намет входить чубатий козак. Він тримається свавільно, домагається правдивого лікаря. Сотник переконує козака, що він має диплом фельдшера, що для таких хворих його знань цілком вистарчить. Козак мовчить. Далі скаржиться на сліпу кишку, на печінку із за якої ходити не може. Сотник наказує хворому лягти на лаву. Козак сперечається, але лягає. Сотник вислуховує і щупає де хворі місця. Козак не знає де знаходиться сліпа кишка, а де печінка, показує навмання. Сотник удає, що співчуває. Козак стогне іноді просто виє. Сотник просить висунути як найбільше язик, і ним бовтати. Козак неохоче виконує наказ.

Сотник пильно дивиться на козака, гостро докоряє останнього і домагається, щоб козак видав тих, хто баламутить повстанців. Козак розгубився, просить вибачення, скар-

№ 1, хі. 1941

ТД 11561/10.

житься на свою несвідомість і запевнює сотника що більше це не повториться, відступає задом до дверей і стрімголов зникає за ними.

Сотник викликає наступних, але ніхто не з'являється. Сміються, а далі приступають до перерваної праці.

13 ЛОЖОК.

Їдальня в кошарах. На столі стоять: — великий бак з борщем, миски й хліб розложений коло кожної миски. Коло бака — черговий з полоником в руках розливає борщ по мисках. За сценою чути трубу, що оповіщає про обід. Чути команду: — „На обід, в ряди шикуйсь!" Козаки входять парами. Сідають на свої місця за столом. Усі дістають ложки й починають їсти.

Козак Омелько лізе до себе в кишеню, але ложки не знайшов, шукає за халявою, в пазусі, вивертає кишені — ложки немає. Омелько встає, виходить із-за столу, вибігає пошукати свою ложку. Швидко вертається без ложки. Товариші розпитують його, чому він не їсть. Козаки жартують. Омелько пояснює їм, що він згубив ложку. Дехто радить Омелькові їсти без ложки просто з миски. Омелько сідає за стіл і починає в різні комічні способи пити борщ з миски. Входить старшина. Здивовано дивиться на Омелька. Омелько зніяковів, пояснює, що згубив велику, гарну ложку.Залишилась у нього тільки маленька ложечка. Старшина радить йому їсти маленькою. Товариші обступили Омелька й жартують.

Далі всі розійшлися. Омелько старанно їсть маленькою ложечкою. Побачивши, що всі вийшли, він кидає ложечку на стіл, бере миску в руки й за одним духом випиває з миски борщ і швидко вибігає.

Входить кухар. Перелічує миски, приводить посуд в порядок.

Входить один козак. Просить у кухара одну тільки ложку. Кухар видає йому. Той вийшов. Входить другий козак. Теж просить дати йому ложку кухар дає йому, той вийшов. Входить третій козак з такою ж прозьбою, як і попередні. Кухар здивований, але ложку дав.

Так по черзі входять і виходить 11 козаків, кожний одержавши ложку.

Входить Омелько. Бачить кухара, оповідає про свою біду і просить дати йому ложку. Кухар дає йому теж ложку. Омелько задоволений, розглядає ложку й ховає її з пазуху.

Входить перший козак. Побачивш Омелька зрадів. Підходить до нього пояснюе що він його шукає, виймає випрошену у ку хара ложку і дає її Омелькові. Омелько дя кує — ховає ложку за пазуху.

Входить другий козак. Теж дає ложк Омелькові. Останній дякує—ховає ложку з пазуху. Не встиг вийти другий козак, як за ним входить третій, а потім четвертий, п'я тий і т. д. Кожний дає Омелькові випроше ну у кухара ложку. Омелько в клопоті, ал ложки приймає. Кожному дякує. За пазухо виростає ціла гора. Омелько їх піддержуе щоб не розсипались.

Входить старшина, виймає з шкіряної торби гарну, срібну ложку, пропонує її Омелькові. Але Омелько вже не витримує і висипає, перед старшиною, всі зібрані ложки. Старшина здивований. Омелько зніяковів, пояснює як це сталося, що він має аж 13 ложок. Старшина сміється. Жартує, що 13 ложок—це чортова дюжина, принесе Омелькові клопіт і нещастя.

В останньому етюді є місце, де козаки по черзі просять у кухара ложки.

Уявіть собі, як було б нудно, якби козаки однаково входили й однаково лись до кухара з прозьбою дати їм

Між громадою немає двох одна людей, докладно подібних один на одно свойому характеру, захованню, способу ве розмову. Кожний хоч чим-будь, а від няється від другого.

Отож обміркуйте добре, докладно, як го козака хто буде виконувати і як має се тримати на сцені.

Всі козаки, безперечно мають бути ж же веселими, відважними й подільчиви Але в кожному з них буде щось своє, ос ливе, що відрізняє його від інших.

Один, наприклад, уміє використати ко ну нагоду, щоб посміятись від чистого сер над кимсь не задіваючи його амбіції; друг жартує остріше. Острота просякнута іроніе Третій—повільний, лінивий. Четвертий—ж вий, швидкий в рухах, про все кілька ра перепитує, кругом сова свого носа.

П'ятому болять зуби, або надокучаю нагнітки на нозі, це безперечно відбиваєть на його настрою. Шостий мрійливий, літ поза хмарами. Розсіяний.

№-1, ж. 1941

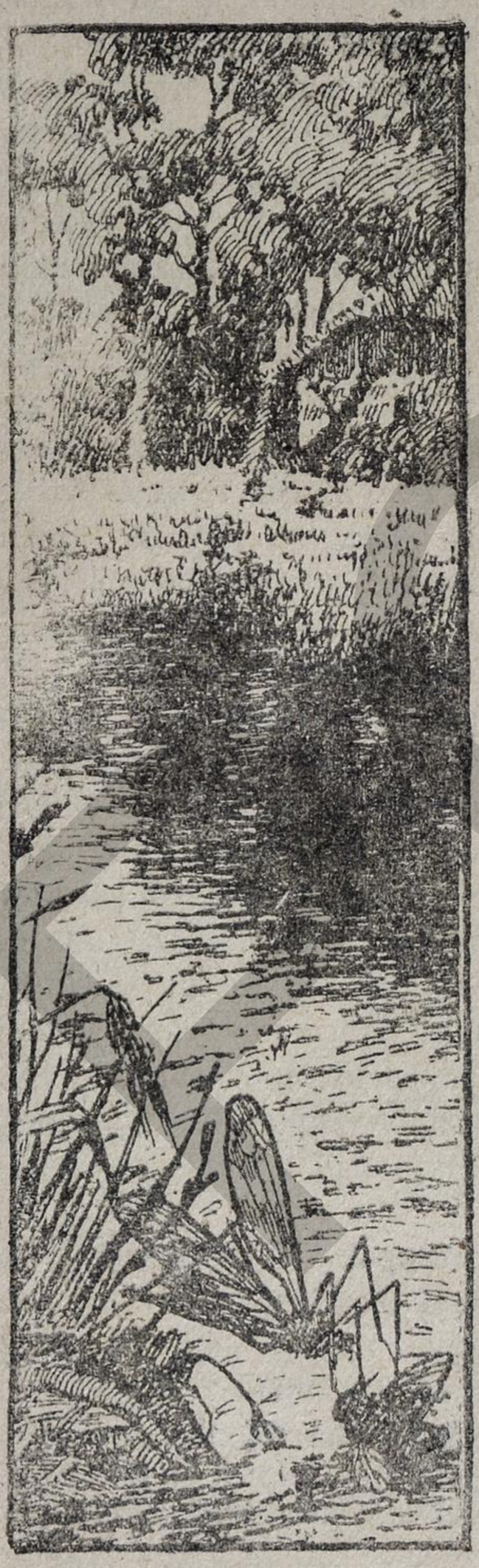
Всі вони будуть по-різному рухатись, по-різному сидіти за обідом, по-різному говорити з кухаром, з Омельком, один з одним.

Хай кожний обміркує добре, як буде виконувати доручену йому ролю, застосовуючи її до свого власного характеру.

Наприклад, неуважний, сидячи за столом візьме ложку не з того кінця і вмочить в миску. Жартівник сховає хліб свого сусіда, а потім непомітно підложить. Повільний буде довго моститись сісти, пустить ложку на підлогу й полізе під стіл діставати її. Той, що зуби болять довго дмухає на ложку, пробує їсти, то з одного боку, то з другого, обертаючи ложку на всі боки. Щока обв'язана великою хусткою.

Що кожний має робити, хай добре розміркує, щоб виконати все на сцені натурально. До помочі в виконанню поданих тут етюдів треба покликати вашу уважність. Обсервуйте ходу, поведінку, звички, манери ваших знайомих і незнайомих людей на вулиці, вдома, в крамницях: приглядайтесь, як люди працюють, відпочивають, здоровкаються, жартують, сваряться та миряться. Все це є життєва школа, в якій навчитеся пізнавати людей.

Сивенький.

ЛИЦАР КОМАР

Сіла пчілка невеличка
На стеблину край потічка,
А стеблиночка вломилась.
Пчілка в хвилях опинилась.

Сидить комар в листях близько:
„Що, небого — каже — слизько?
Се не мед тобі, не квіти,
Треба добре сокотіти!“

Комарику, свате, брате,
Мусиш мене врятувати!
Скільки хочеш дам я меду,
Врятуй тільки попереду! —

— „Їж сама ти мед той добрий!
Лицар я — комар хоробрий!
Без подяки постаткую —
Пчілку свашеньку врятую!“ —

Комар з берега схилився,
Пчілці в ніжки учепився;
Раз-два й справа вже готова.
— „З Богом, свашко, будь здорова!“.

За Я. Грушкою пер. С. Черкасенка.

ПД-11561/41

НАША ЛІТЕРАТУРА

КОТЛЯРЕВСЬКИЙ І. П.
(1769—1838).

Біографія.

У старовинному місті Полтаві, на високому горбі, звідки відкривались чарівні краєвиди на річку Ворскло, на зелені луки й ліси, що обгортали місто, колись стояв невеликий дерев'яний будинок. В цьому будинку, в родині збіднілого дворянина — 29 серпня (за ст. стилем) 1769 року народився відомий український письменник Іван Петрович Котляревський.

Тут же, в Полтаві, серед розкішної природи, в оточенні людей, які зберігали пам'ять про старовину, співали пісні і розповідали легенди про минуле України, провів Іван Петрович свої дитячі роки.

Здобувши початкову освіту у дяка, Іван Котляревський вступає в 1780 році до духовної семінарії в Полтаві.

Учнем Котляревський був акуратним і пильним. Він старанно вивчав іноземні мови.

Уже тут, ще хлопцем, Котляревський виявляв нахил до віршування. За вправність у доборі рим його товариші по семінарії прозвали „рифмачем". 1789 р. вибуває з останнього класу семінарії.

Деякий час працює то на канцелярській роботі, та домашнім учителем у різних поміщицьких родинах. Проживаючи на селі, Котляревський цікавиться життям народу, вивчає його мову, звичаї, записує пісні, приказки тощо. Оті записи усної української народної творчості, знання народної мови та звичаїв згодом використав Котляревський у своїх творах.

З 1796 по 1808 рік Котляревський перебуває на військовій службі.

Залишивши в 1808 році військову службу Котляревський їде до Петербурга, сподіваючись знайти якусь посаду. Та без зв'язків, без рекомендацій це здійснити було дуже важко.

Не допомогла навіть і слава письменника. Адже на той час Котляревський уже був автором широко відомої поеми „Енеїда". Незабаром влаштовується на посаді наглядача полтавського „Дома воспитания детей бедних дворян".

Відданість справі, чесність, наполегливість, — ці риси, які й раніше виявлялись у Котляревського, допомогли йому за короткий час навести порядок у доручених йому закладах, зробити їх зразковими. Поряд з своєю основною службою Котляревський виконував і ряд інших відповідальних робіт. Він був директором новоорганізованого театру в Полтаві. Для цього театру Котляревський написав дві п'єси: „Наталка-Полтавка" та „Москаль-Чарівник".

Сучасники Котляревського так описують його: це була людина середнього росту, широкоплеча, дужа, з чорним волоссям, з блискучими розумними очима. Не цурався він простого люду, з увагою ставився до кожного, чим міг допомагав кожному. За це люди любили і поважали Котляревського.

Був Котляревський веселий і жартівливий. Не переставав жартувати, навіть важко захворівши і відчуваючи наближення смерті.

Захворівши на подагру, в 1835 році він пішов у відставку. Останні три роки свого життя Котляревський прожив самотнім, рідко бачився з своїми приятелями. Самотнім він і помер 29 жовтня (за ст. ст.) 1838 року, на 70 році життя. Його поховано в м. Полтаві.

Котляревський прославився своїми трьома творами: перелицьованою поемою „Енеїда" і п'єсами „Наталка-Полтавка та „Москаль-Чарівник".

У цих творах Котляревський перший в новій українській літературі вміло використав народну мову, гумор народний, прекрасну усну народну творчість.

Над свіжою могилою творця „Енеїди" пролунав палкий голос народного співця Т. Г. Шевченка, сповнений любові й пошани до нього.

У вірші „На вічну пам'ять Котляревському“ Тарас Григорович писав:

„... Будеш, батьку, панувати,
Поки живуть люди;
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть...“

ЕНЕІДА.

„Енеіда“ Котляревського — це „перелицьована“ поема відомого римського поета Вергілія, що жив у 70 — 19 роках до нашої ери. Використавши сюжет „Енеіди“ Вергілія, Котляревський надає подіям, обстановці і героям поеми характерних рис української дійсності кінця XVIII і початку XIX століття. Все це подано в гумористичному висвітленні.

Не зважаючи на те, що „Енеіда“ Котляревського є своєрідна переробка вже відомого твору, вона має значення як оригінальний самостійний твір.

Сюжет „Енеіди“ Котляревського такий:

ЧАСТИНА ПЕРША.

Після довгої й кривавої війни греки зруйнували Трою — стародавнє місто в Малій Азії.

Один із героїв, захисників цього міста, Еней, „парубок моторний і хлопець хоть куди козак“, зібравши обірваних троянців, „п'ятами з Трої накивав“.

Вони поробили човни, поспускали їх на море і вирушили світ-за-очі.

Проте, на перешкоді щасливій подорожі троянців стає богиня шлюбу, дружина найштаршого бога Зевса[1] Юнона. Їй „Еней був тяжко не по серцю“, бо, бачте, він син бигині кохання Венери, з якою Юнона мала особисті рахунки.

Отже, Юнона, побачивши, „що пан Еней на поромах“, поспішила до бога вітрів Еола і за хабаря добилась, щоб той здійняв бурю на морі й потопив троянські човни.

Переляканий Еней звертається до бога морів Нептуна, обіцяючи дати йому півкопи (30 копійок) хабаря, як тільки він втихомирить море.

„Нептун із давна був дряпічка,
Почув Енеїв голосок;
Шатнувся зараз із запічка,
Півкопи для його кусок!..“

Він, прикрикнувши на вітрів, втихомирив море і дав змогу Енеєві продовжувати подорож.

Тим часом Венера, мати Енеєва, йде скаржитись до Зевса на Юнону, що заважає її синові виконати волю богів: щасливо доплисти до р. Тібра і заснувати там місто Рим.

Зевс заспокоює Венеру і обіцяє, що все буде так, як передбачено долею.

Еней з своїми земляками „плив-плив, плив-плив, що аж обридло“, поки прибився до північного узбережжя Африки, до стародавнього міста Карфагена.

Там троянців зустрічає цариця Дідона закохується в Енея. У веселощах та бенкетах минає час, і Еней забув про своє завдання—заснувати Рим.

Розгніваний Зевс надсилає в Карфаген свого посланця Меркурія, бога красномовності і торгівлі, щоб той вигнав звідти Енея. Наляканий гнівом Зевса, Еней потім тікає з Карфагена, а Дідона з одчаю спалює себе на вогнищі.

ЧАСТИНА ДРУГА.

Знову троянці у відкритому морі. Велика буря загнала їх на острів Сіцію, розташований у Середземному морі. Мешканці острова радо зустріли бурлак, в честь гостей вони влаштовують гульню. Потім обід і гульня з приводу поминок по покійному Енеєвому батькові Анхізу. Під час поминок на потіху Енеєві та його ватазі відбуваються ігрища, танці і, нарешті, бій навкулачки між силачами Даресом та Ентелом.

За те, кому перемогти в цьому бою, на небі розпалюється гостра суперечка між богами, яку вгамовує суворим хазяйським окриком Зевс.

Поки Еней бенкетував і розважався, Юнона підіслала Ірисю, богиню радуги, щоб та підбурила жінок троянців проти їх чоловіків. Це їй вдається. Троянські жінки підпалюють флот Енея. Побачивши таке нещастя, розлютований „богобоязливий“ Еней починає лаяти „на всю губу“ богів—Зевса, його брата Плутона, бога підземного світу, і свою матір Венеру — за те, що вони не допомагають йому. Дорікає Нептунові, богові морів, що той хабарі бере, а обіцянок своїх не виконує. Але незабаром пішов дощ і загасив пожежу.

Мудрець і ворожбит Невтес дає засмученому Енеєві мудру пораду — лягти спати з горя. Уві сні Енеєві з'являється Анхіз і велить йому не журитись, а, зібравши і відре-

---

[1] Імена богів, богинь і героїв узято з вірувань стародавніх греків і римлян.

монтувавши уцілілі човни, їхати далі. По дорозі він просить зайти до нього в пекло на пораду.

Венера випрохує у Нептуна доброї путі своєму синові, і троянці щасливо відпливають. Жертвою моря стає лише один поромник Тарас, який „по саме нільзя нахлестався горілочки“, вивалився з човна і втопився.

ЧАСТИНА ТРЕТЯ.

„Оттак поплававши немало і поблукавши по морям“, Енеїв, флот пристав до Кумської землі. Поки ватага троянців, забувши тяжкі пригоди, пила гуляла, Еней знайшов стару пророчицю, знахарку Сівіллу, і, пообіцявши їй добре заплатити, попрохав провести його в пекло. Вона згодилась. І ось Еней блукає з Сівіллою по пеклу і раю. Котляревський багато уваги приділяє змалюванню посмертної долі „грішників“ і „праведників“. Тут вдало використано народні перекази, народний гумор. Картини пекла становлять найвидатніше місце в поемі.

Еней оглянув пекло, порадився з батьком і довідався у ворожки в пеклі, що йому судилось розплодити „великий і завзятий рід“, який „римські поставить стіни“.

Після цього Еней повертається до троянців.

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА.

Заплативши Сівіллі „шагів з двадцять“ (6 копійок) за науку та за те, що вона провела його по пеклу, Еней поїхав далі.

По дорозі троянців знову захопила буря, але шкоди ніякої їм не завдала. Та тільки вони заспокоїлись і „безпечно спати залягли“, як один поромник повідомив про страшне нещастя, що чекало мандрівників: спереду був зачарований острів чарівниці Цірцеї, яка всіх, хто потрапляв до неї, обертала в звірів.

Тоді Еней „відслужив молебень“ Еолові, і човни пронесло стороною від небезпеки.

„... Ватага вся повеселіла,
Горілка з пляшок булькотіла,
Ніхто ні краплі не пролив;
Потім взялися за весельця
І пригребнули всі од серця...“

Нарешті, троянці доплили до р. Тібра, до того місця, де згодом було збудовано Рим. Вони за бурсацькими підручниками почали вивчати латинську мову. Місцевий цар Латин радо прийняв троянців і заприятелював з Енеєм. Але Юнона через богиню помсти Тезифону об'єднала Латинову жінку Амату і рутульського царя Турна проти Енея.

П'яному Турнові приснилося, що Латинова дочка Лавінія, яку він кохав, закохалася в Енея. Назріває ворожнеча. А тут трапляється і привід до війни: на полюванні Енеєві хорти розірвали і з'їли цуцика, що належав старій Аматиній няньці.

Латин забороняє розпочинати війну, але „вельможі“, під'юджені Аматою, не слухають царя, скликають військо, збирають зброю і харчі. Турн збирає своїх союзників. Починається війна.

Глузливим описом погано підготовленої армії, її нікчемним озброєнням закінчується четверта частина.

ЧАСТИНА П'ЯТА.

До засмученого Енея уві сні з'являється бог ріки Тібра, „очеретяний дід“, і підбадьорює його, пророкуючи перемогу троянців.

Еней шукає спільників, і цар аркадський Евандр дає йому в підмогу сина свого Паллянта з військом.

У війну встрявають і боги. Венера замовляє Вулканові (богу вогню) чарівну, непереможну зброю для Енея, Юнона ж через свою посередницю Іріду підтримує і підбадьорює Турна, примушуючи його покинути столицю, а братись пильніше до воєнної справи.

Турн нападає на табір Енея і палить флот троянців. Але Венера звертається до старої Цібелли — матері богів.

Та скаржиться Зевсові, що Турн насмілився попалити човни, зроблені з її лісу, що виріс на священній горі Ді, і Зевс обертає човни в тібрських сирен, перелякавши цим чудом до нестями військо Турна.

Кінець цієї частини присвячений зображенню героїчних подвигів Низа та Евріала, загибелі їх, плачеві за ними батька й матері, наступові рутульців на фортецю троянців і їх подвиги. Троянці відбивають наступ Турна.

ЧАСТИНА ШОСТА.

Зевс скликає богинь та богів і кричить на них, „як на гончих псар“, що вони своїми сварками вчиняють війни між людьми. Венера скаржиться Зевсові на Юнону за її каверзи проти Енея. Юнона відповідає Венері, і між богинями починається лайка, яку втихомирює Зевс.

РКП кн. 20275 іст. ш а 11561